

Над Кодацьким порогом (стисло)

Адріан Кашченко

Ще до Богдана Хмельницького, а саме в 1835 р., був на Січі кошовим отаманом Іван Сулима.

З молодих літ Сулима був завзятим і сміливим у бою, ходив у походи з Сагайдачним, двічі руйнував Трапезунд, випалював околиці Царгорода, рятував Польщу.

Однак поляки недобре оддячили козакам за їхню службу, стали утискати козаків, завели реєстр, обмеживши кількість козацького війська.

Сулима не любив поляків і не вважав вже їх своїми братами, тому, коли у 1630 р. запорозький кошовий Тарас Трясило підняв на поляків повстання, Сулима був йому першим пособником і побратимом.

Іван щороку ходив з козаками на чайках у Чорне море воювати турків. Слава про нього розійшлася далеко.

Незадовго до того, як Сулима став кошовим отаманом, поляки стали будувати на запорозькій землі, біля Дніпра, над Кодацьким порогом, міцну фортецю. Це було для козаків нестерпною образою.

Ставши кошовим, Сулима вирушив з побратимом Бурляєм подивитись, що робиться у Кодакі. Побачили там інженера Боплана і кілька тисяч робітників, також кілька полків польського війська.

Кошовий розумів, що зруйнування Кодака призведе до війни з Польщею, Однак пробачити образу теж не міг.

А поки що закликав побратимів в Азов. У таборі зразу стали лагодитися в похід. Коли все було готове, вийшов кошовий оглянути своє військо.

<...> "Велична й могутня була постать запорозького ватажка. Засмалене вітрами обличчя з великими блискучими очима та пишними над ними бровами одбивало завзяттям; довгі вуса и трохи посивілий оселедець скрашали те обличчя ознаками досвіду и спокою, а срібна булава, що блищала у його дужій руці, нагадувала всім про велику владу запорозького кошового отамана". <...>

Нарешті всі вирушили, плвли плавнями та милувалися красою рідної річки, дивилися на свій Великий Луг.

Пустивши тороки, обдурили турків та змусили їх стріляти марно, а самі потішалися з бусурманів.

Коли настала ніч, козацькі чайки вирушили до Великого лиману А як стало світати, були вже за Очаковом. Отаманський байдак плив посередині. Пройшло ще два дні, коли раптом вони побачили вітрила турецької галери. На гребках сиділи прикуті ланцюгами невольники, стогнучи та згадуючи рідну Україну.

Козацькі чайки оточили галеру з усіх боків. На ній зчинився галас, почали палити мушкети, і турецькі вартові попадали. Скоро турків на галері не лишилося. Невольників

розкували.

Тепер козаки попливли далі. Було їм важко, бо закінчувалися запаси води, врятував тільки дощ. Через два тижні дісталися Дону. Заховали в гирлі всі чайки, Сулима ж з одним байдаком поїхав обдивитись, чи немає біля Азова турецьких галер. Потім кошовий поділив своє військо на три частини. Першому війську з Бурляєм загадав турецькі галери топити, з другим пішов сам бусурманів рубати та у замок всіх яничарів заганяти, третьому з Хвилоном невольників по льохах шукати та на світ божий випускати.

Вдарили козаки одночасно. Багато в ту ніч полягло бусурманів, багато врятували невольників. Стали козаки наступати на замок та вимагати, щоб випустили звідти бранців. Сулима послав до турків Джеджалика, який знав турецьку й татарську мови, бо сам був татариним і прибився до козаків. Він привів із замку тисячу невольників. Приготувавши все до походу, Сулима рушив в Азовське і через три дні прибув до річки Кальміусу, що належала до запорозьких вольностей, але була далеко від Січі.

Невольникам дали зброю й відпустили.

Після півночі козаки зчинили великий бій з турками під Очаковом. Вони за дві години потопили ворожі кораблі.

Поки Сулима з козаками були в поході, Кодацьку фортецю добудували. Сюди прибув запеклий ворог козаків гетьман Конецпольський з польськими панамі.

Боплан справді побудував непереможну фортецю.

Козацька старшина похмуро слідкувала за поляками та дивилась на фортецю. Тільки сотник Богдан Хмельницький, оглянувши фортецю, засміявся та сказав Конецпольському:

— Що людина може збудувати, людина може й зруйнувати!

Через кілька місяців Січ уже хвилювалася, як розбурхане море. Сулиму обрали гетьманом, і він повів козаків на Кодак. Спочатку обстежили всі підходи.

Жовнірами на той час командував француз Маріон. Військо його не дуже слухалось. Козаки налетіли несподівано та полонили самого полковника Маріона. Сулима наказав його розстріляти.

Кодак було зруйновано.

Сулима звернувся до запорожців:

"— Панове товариство, славне Військо Запорозьке! Прийшов час, щоб визволити нам рідну неньку Україну з лядської неволі, а православну віру од загибелі. Рушаймо ж на Україну і будемо битися на смерть з нашими гнобителями!"

Конецпольський страшенно розлютився, коли дізнався про зруйнування фортеці. Він перестрів козацьке військо, яке рушило на північ, під Корсунем та вступив з ним у бій. Коли ж побачив, що козаки перемагають, став переманювати до себе реєстрових старшин та обіцяти їм королевські милості, прохаючи тільки привести йому Сулиму

Козацька старшина вагалася: не хотілося зраджувати своїх братів. Деякі кричали, що такого славного лицаря не можна зрадити. Та коли Конецпольський дав присягу, що не впаде навіть волос з голови Сулими, старшини зважились.

Вони пішли до гетьмана та стали його запевняти, що реєстрові хочуть пристати до запорожців і просити перейти до їхнього табору. Війська поєдналися, їли й пили, а ранком Сулима кудись зник. Стали запорожці битися з реєстровцями, та ради немає.

Зв'язаного козацького гетьмана привели у Старе місто на майдан. Він вмер з надією, що колись розбрат між українцями минеться й настане єднання.

Критика, коментарі до твору, пояснення (стисло):

Твір змальовує образ гетьмана Івана Сулими — сміливого й незламного ватажка козацького війська, що втілює в собі найкращі риси захисника рідної землі, звитяжного воїна, шанованого запорожцями.